

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جلد اول: چالش میان تربیت حداقلی و حداکثری در امر جنسی

پدیدآورندگان:

محمود سعیدی رضوانی (دانشیار دانشگاه فردوسی مشهد)

وحید ارشدی (استادیار دانشگاه فردوسی مشهد)

حسین مدبر عزیزی

فرید محمدی مقدم

ویراستار علمی: محمود سعیدی رضوانی

۱۳۹۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. وَ بِهِ نَسْتَعِينُ. إِنَّهُ خَيْرُ نَاصِرٍ وَ مُعِينٍ.

پیشکشی ناقابل به:

ساحت مقدس همه‌ی خلفای خدا و هادیان اُمم، آورندگان تکالیف شرعی، بنیانگذاران تعلیم و تربیت دینی و شهدای این راه و شاهدان بر جوامع بشری، حضرات انبیای بزرگوار صلوات الله علیهم به خصوص سید و خاتمشان، حضرت محمد بن عبدالله صلی الله علیه و اله و سلم و اُم ابیها، حضرت صدیقه‌ی طاهره سلام الله علیها و ائمه‌ی اطهار علیهم السلام و خاتم و قائم ایشان، حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف و به تمامی علمای ربانی و شهدای راه فضیلت و تلاشگران تحقق مکارم و فضائل اخلاقی در بنی آدم، از نخستین تا واپسین انسان.

و تقدیم به:

پدران و مادرانمان که درس محبت و انتظار را آموختند و نیز پدران و مادران شهدای مدافع حرم اهل البیت علیهم السلام که در نهایت مظلومیت، فرزندان خود را قربانی دوست کردند.

سخن ناشر

با عنایت و الطاف خداوند متعال، از اواخر سال ۱۳۹۱، پژوهشکده‌ی مطالعات اسلامی در علوم انسانی، با تأسیس مؤسسه‌ی انتشاراتی مستقل و نشر چندین کتاب و انجام پژوهش‌های مرتبط با مسائل مبتلا به روز کشور، قدم‌هایی را در نشر و تولید ادبیات موضوعات مربوط برداشته است. گروه‌های فعال در پژوهشکده که شامل چهار گروه پژوهشی تعلیم و تربیت اسلامی، اقتصاد اسلامی، مدیریت اسلامی و فقه و حقوق اسلامی می‌گردند، فعالیت‌های خود را در قالب کارگروه‌ها و سلسله نشست‌های تخصصی و هم‌اندیشی اجرایی می‌نمایند. فایلهای صوتی و مذاکرات جلسات کارگروه‌های مذکور، پس از پیاده‌سازی و ویراستاری، در سایت پژوهشکده‌ی مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد بارگذاری می‌گردد. یکی از این کارگروه‌ها، کارگروه عفاف‌گرایی و تربیت جنسی می‌باشد که زیرمجموعه گروه تعلیم و تربیت اسلامی است و با مسئولیت دکتر محمود سعیدی رضوانی، سال‌های متمادی به صورت هفتگی، در پژوهشکده‌ی مطالعات اسلامی در علوم انسانی، با حضور اساتید برجسته و فعالان فرهنگی، به طرح مباحث نظری، پیرامون تربیت جنسی می‌پردازد و راه‌کارهایی را در خصوص برون‌رفت از بزه‌ها و مشکلات جنسی، ارائه می‌نماید.

اسلام برای تربیت جنسی اهمیت بسیار وافری قائل است. چرا که تربیت جنسی صحیح، رفتار جنسی سالم و مناسب را، بر اساس آموزه‌های دینی، درونی می‌نماید. تربیت جنسی به‌منظور پیشگیری از انحرافات و لغزش‌های جنسی و از همه مهم‌تر، کمک به رشد و تعالی انسان، مورد نیاز است و تنوع و گسترش انحرافات و اختلالات جنسی در جامعه، مؤید اهمیت روزافزون این موضوع می‌باشد. اولین جلد از کتاب‌های کارگروه عفاف‌گرایی و تربیت جنسی، به‌عنوان یکی از آثار انتشارات پژوهشکده‌ی مطالعات اسلامی در علوم انسانی، به بررسی، واکاوی و تحلیل مسائل مربوط به تربیت جنسی می‌پردازد که از آثار بسیار ارزشمند در حوزه تعلیم و تربیت اسلامی به‌شمار می‌رود. در این کتاب، چهار نوشتار که حاصل نشست‌ها و تألیف آقایان دکتر محمود سعیدی رضوانی، دکتر وحید ارشدی، استاد حسین مدبر عزیزی و استاد فرید محمدی‌مقدم می‌باشد، به چاپ رسیده است. از خداوند متعال، توفیقات روزافزون را برای مؤلفان محترم این اثر گران‌سنگ خواستاریم.

انتشارات پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی

دانشگاه فردوسی مشهد

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۰
مقدمه.....	۱۲
تقلیل‌گرایی در تربیت و پیچیدگی امر جنسی.....	۱۶
عوامل مؤثر بر عفاف یا فساد جنسی.....	۱۷
نگاه دانش روان‌شناسی و تعلیم و تربیت به جایگاه حیطة عاطفی-هیجانی.....	۲۴
رویکرد جامعه‌شناسان به کنش با تأکید بر بُعد اجتماعی آن.....	۳۰
*تذکار ضروری.....	۳۴
مروری بر عوامل اجتماعی پدیدآیی فساد جنسی.....	۳۵
۱. محرک‌ها.....	۳۶
الف. بدحجابی و بی‌حجابی حاد.....	۳۶
ب. رسانه‌ها.....	۳۸
ج. اختلاط در مراکز آموزشی و اداری.....	۴۰
د. مصرف مشروبات الکلی.....	۴۲
ه. اعتیاد.....	۴۴
۲. پزشکی، فیزیولوژی و تغذیه.....	۴۵
۳. کاهش امکان ارضای صحیح نیاز جنسی.....	۴۷
۴. نفوذ فرهنگی دشمن و انفعال فرهنگی.....	۴۸
۵. اقتصاد جنسی، فقر و نظام پاداش‌دهی اجتماعی.....	۵۲
بررسی عوامل فردی عفت جنسی.....	۵۶
مؤلفه‌های مؤثر بر عفاف‌گرایی.....	۵۷
۱. ایمان به پروردگار و حیا.....	۵۸

۲. وفای به عهد:..... ۵۹
۳. نگرش و کنش در راستای تشخیص والدین:..... ۶۰
۴. عاقبت‌اندیشی و ترجیح مصلحت بر میل:..... ۶۱
۵. اراده، جسارت، مقاومت، صبر و سخت‌کوشی:..... ۶۲
۶. سواد رسانه‌ای:..... ۶۳
۷. حجاب:..... ۶۳
۸. غیرت:..... ۶۵
۹. عزت (کرامت) نفس:..... ۶۶
۱۰. تصویر بدنی:..... ۶۷
۱۱. هویت و نقش جنسیتی:..... ۶۷
۱۲. سوءاستفاده جنسی:..... ۶۸
- مکانیسم‌های ایجاد نگرش، اراده و کنش در انسان‌ها..... ۷۲
۱. نقش آگاهی..... ۷۲
۲. نگرش نسبت به رفتار..... ۷۳
۳. نگرش‌های برآمده از تجارب هیجانی..... ۷۵
۴. هنجار ذهنی..... ۷۶
- تأثیر جامعه بر کنش‌های فردی در عرصه زندگی..... ۷۸
۵. تصور فرد از پیشران‌ها و موانع مسیر عفاف..... ۸۳
۶. پیش‌برنده‌ها و بازدارنده‌های عفاف..... ۸۴
- پاسخ به یک اشکال احتمالی (دفع دخل مقدر)..... ۸۵
۷. جعبه سیاه تصمیم‌گیری..... ۸۹
- نقد مبحث شبکه تسهیلات و موانع از دیدگاه حکمت عملی..... ۹۰
- مقایسه تربیت حداکثری و تربیت حداقلی در امر جنسی..... ۹۳
- * تذکار نهایی..... ۹۸
- منابع..... ۱۰۲
- تبیین عوامل مؤثر بر ایجاد و توسعه شبکه بازار اقتصاد جنسی..... ۱۱۴

مقدمه.....	۱۱۴
تبیین بازار اقتصاد جنسی.....	۱۱۶
بایسته‌ها و نابایسته‌ها برای ایجاد محدودیت بازار نامشروع اقتصاد جنسی.....	۱۲۰
مروری بر عوامل مؤثر و مرتبط با اقتصاد جنسی.....	۱۲۳
۱. تغییر ارزش‌های سازگار با فطرت بازیگران بازار.....	۱۲۳
۲. بیکاری و فقر.....	۱۲۵
۳. اثر رفاه‌زدگی و تفریح طلبی.....	۱۲۹
۴. اثر هزینه‌های تحمیل‌شده از طرف آداب و رسوم فرهنگی و اجتماعی.....	۱۲۹
۵. اثر پایین بودن قیمت کالاها و خدمات مکمل.....	۱۳۰
۶. روشنفکرنمایی و غرب‌گرایی.....	۱۳۰
۷. اثر بی‌مهرتی در زندگی و روابط زناشویی.....	۱۳۱
خلاصه و نتیجه‌گیری.....	۱۳۱
منابع.....	۱۳۸
بررسی عوامل داخلی و خارجی چالش‌های اخلاقی جامعه ایران در حوزه مسائل جنسی و پورنوگرافی.....	۱۴۰
مقدمه.....	۱۴۰
عوامل خارجی مؤثر در چالش‌های اخلاقی جامعه ایران.....	۱۴۳
۱. بازی‌گردانان بزرگ.....	۱۴۳
۲. شبکه‌های ماهواره‌ای.....	۱۴۷
الف. عادی‌سازی پورنوگرافی در شبکه‌های ماهواره‌ای.....	۱۴۹
ب. عادی‌سازی همجنس‌گرایی و روابط آزاد جنسی در شبکه‌های ماهواره‌ای.....	۱۵۰
ج. عادی‌سازی طلاق در شبکه‌های ماهواره‌ای.....	۱۵۲
۳. اینترنت.....	۱۵۴
۴. بازی‌های رایانه‌ای.....	۱۵۸
چند نمونه از بازی‌های مخرب رایانه‌ای در نظام ESRB.....	۱۶۰

- واکنش بسیاری از کارشناسان جهانی، به استهجان در بازی‌های رایانه‌ای..... ۱۶۵
۵. پورنوگرافی ۱۶۶
- الف. اثرات پورنوگرافی بر روابط زناشویی ۱۷۱
- ب. اثرات پورنوگرافی بر جسم انسان (عوارض هورمونی)..... ۱۷۴
- ج. اثرات پورنوگرافی بر تولد فرزندان نامشروع در جهان..... ۱۷۸
- عوامل داخلی مؤثر در چالش‌های اخلاقی جامعه ایران..... ۱۷۹
۱. ضعف قانون‌گذاری و نبود نقشه راه در ارتباط با فن‌آوری‌های نوین ارتباطی ۱۸۰
- الف. قوانین نظارت بر رسانه‌ها در سایر کشورها..... ۱۸۲
- ب. فقدان مؤسسات حفاظت از کودکان در برابر آسیب‌های فضای مجازی..... ۱۸۳
- ج. فقدان سازمان‌های مردم‌نهاد دفاع از حقوق کودکان در فضای مجازی..... ۱۸۳
- د. قوانین بین‌المللی مربوط به بازی‌های رایانه‌ای (جدی نگرفتن مسأله توسط مراجع قانونی داخلی)..... ۱۸۴
- ه. عدم آینده‌پژوهی رسانه‌ای..... ۱۸۷
۲. ضعف رسانه‌شناسی جامعه..... ۱۸۸
۳. شکاف دیجیتالی و چالش ارتباطی..... ۱۹۰
۴. امنیت اطلاعات..... ۱۹۰
- الف. عدم وجود شبکه ملی اطلاعات یا اینترنت ملی در کشور ۱۹۱
- ب. فقدان دیده‌بان در ایران..... ۱۹۲
- ج. ضعف دانش امنیت اطلاعات در بین کاربران ایرانی..... ۱۹۳
- د. نخبگان بی‌تفاوت..... ۱۹۳
- اصول مقابله با آسیب‌های رسانه‌ای..... ۱۹۴
- راهبردهای مقابله با آسیب‌های رسانه‌ای..... ۱۹۴
۱. راهبردهای کنترلی - نظارتی..... ۱۹۵
- الف. راهبردهای کنترلی از سوی حاکمیت:..... ۱۹۵
- ب. راهبردهای کنترلی پدر و مادر:..... ۱۹۶
- پیش‌نیازهای اتخاذ راهبردهای نظارتی توسط والدین..... ۱۹۸

ج. راهبردهای کنترلی از سوی فرد (بزرگسال، جوان و نوجوان دارای بلوغ فکری):.....	۱۹۹
۲. راهبردهای ایجابی (جایگزینی).....	۲۰۰
۳. راهبردهای آموزشی، تبیینی.....	۲۰۱
منابع.....	۲۰۳
پیوست.....	۲۰۶
تبیین مبانی الزام حکومتی و کنترل اجتماعی عفاف و حجاب.....	۲۰۸
مقدمه.....	۲۰۸
تعاریف.....	۲۰۹
عوامل نه‌گانه کنترل غرایز.....	۲۱۰
بررسی و پاسخ سؤالات و شبهات راجع به الزام حکومتی عفاف و حجاب.....	۲۱۳
۱. چرا باید با بدحجاب برخورد قانونی نمود؟.....	۲۱۳
۲. در حالی که کشور مسائل مهم و فراوانی دارد، چرا به عفاف و حجاب اصرار می‌ورزیم؟.....	۲۱۶
۳. در رابطه با عفاف و حجاب فقط باید کار فرهنگی بشود؛ زور و اجبار کارساز نیست!.....	۲۱۸
۴. حتی در صورت منطقی بودن الزام حکومتی عفاف و حجاب، نیروی انتظامی قدرت لازم برخورد را ندارد.....	۲۲۰
۵. آیا به‌کار بردن ادبیات تند و شماتت می‌تواند تربیت‌کننده و هدایت‌گر باشد؟.....	۲۲۳
۶. آیا باید با همهٔ بدحجاب‌ها، به‌طور یکسان برخورد شود؟.....	۲۲۸
۷. برخورد با بدحجابان سبب دفع ایشان می‌شود.....	۲۲۹
کیفر قانونی و حقوقی بدحجاب، در نظام اسلامی.....	۲۲۹
تذکار نهایی: آسیب‌شناسی فعالان عرصه عفاف و حجاب.....	۲۳۱
منابع.....	۲۳۳
یادداشت ویراستار.....	۲۳۵

فهرست اشکال

شکل ۱ - ۱: تبیین غالب رفتار در پیشینه علوم رفتاری.....	۱۸
--	----

- شکل ۲ - ۱: ارتباط میان مفاهیم شناخت، ایمان و عمل ۱۸
- شکل ۳ - ۱: رابطه میان شناخت، گرایش و اراده در رویکردهای فلسفی کلاسیک ۱۹
- شکل ۴ - ۱: نمودار خطی تأثیرگذاری حیطه عاطفی - هیجانی بر اراده و کنش ۲۱
- شکل ۵ - ۱: نمودار جامع تبیین تأثیرپذیری از هیجان‌ات ۲۳
- شکل ۶ - ۱: رابطه میان شناخت، گرایش و اراده در برخی رویکردهای فلسفی معاصر ۲۳
- شکل ۷ - ۱: الگوی علی اولیه تعهد کار ۳۳
- شکل ۸ - ۱: نظام پاداش‌دهی اجتماعی (تقاضای کلاس) ۵۵
- شکل ۹ - ۱: عوامل اجتماعی مؤثر در فساد و سوءاستفاده جنسی ۵۶
- شکل ۱۰ - ۱: نگرش و کنش در راستای تشخیص والدین ۶۰
- شکل ۱۱ - ۱: سازمان مباحث مربوط به عاقبت‌اندیشی، میل و مصلحت ۶۱
- شکل ۱۲ - ۱: توالی اراده، جسارت، مقاومت، صبر و سخت‌کوشی ۶۲
- شکل ۱۳ - ۱: گام‌های هویت و نقش جنسیتی ۶۸
- شکل ۱۴ - ۱: مؤلفه‌های عفاف‌گرایی و تربیت جنسی ۷۱
- شکل ۱۵ - ۱: پیامدهای مرتبط با خویشتن‌داری جنسی ۷۴
- شکل ۱۶ - ۱: شبکه ارتباطات فرد، خانواده، دوستان، همکاران و همفکران ۷۷
- شکل ۱۷ - ۱: کنش و واکنش بعد فردی و اجتماعی ۸۰
- شکل ۱۸ - ۱: انتخاب راه زندگی ۹۲
- شکل ۱ - ۲: برخی از بازارهای روان‌کننده بازار روابط نامشروع ۱۳۳
- شکل ۲ - ۲: برخی از بازارهای روان‌کننده بازار روابط مشروع ۱۳۴
- شکل ۳ - ۲: ساعت‌گرد به سمت عفاف‌گرایی ۱۳۵
- شکل ۴ - ۲: پادساعت‌گرد به سمت فسادگرایی ۱۳۶
- شکل ۱ - ۳: راهبردهای مواجهه با رسانه‌ها و بازی‌های رایانه‌ای ۲۰۲

فهرست جداول

- جدول شماره ۱ - ۱: تفاوت نگاه حداقلی (خاص فرد) و حداکثری (جامع) ۹۴

مشکلات

گریزه‌ی جنسی یکی از کشش‌ها و تمایل‌های اساسی در انسان است که باید به‌درستی هدایت و به دور از افراط و تفریط و به‌صورت صحیح ارضا شود. پژوهش‌های متعددی نشان داده است که چنانچه این گریزه به‌کلی سرکوب و یا در ارضاء دچار انحراف یا مشکل و اختلال گردد، فرد را از حالت تعادل و تکامل درمی‌آورد، بهداشت روانی او را به خطر می‌اندازد و موجب مشکلات در زندگی و بیماری‌های روحی، روانی و جسمی و همچنین زمینه‌ساز بروز بسیاری از ناهنجاری‌ها، اختلالات زناشویی، رواج انواع بیماری‌ها از جمله ایدز، سفلیس و ... می‌شود و حیات جوامع را به خطر می‌اندازد. به‌دلیل اهمیت مواجهه صحیح با مسأله مذکور، کارگروه "تربیت جنسی و عفاف‌گرایی"، وابسته به گروه تعلیم و تربیت اسلامی پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، وظیفه‌ی تولید علم در جهت تبیین پیچیدگی‌های تربیت جنسی و تولید بسته‌های آموزشی مفید و مؤثر - به‌ویژه در جهت عفاف‌گرایی قشر دانش‌آموز - را بر عهده گرفته است.

این کارگروه پیشینه‌ای هفت ساله دارد و همکاری‌ها و حمایت‌های اداره کل تبلیغات اسلامی خراسان رضوی، اداره کل آموزش و پرورش خراسان رضوی، امام جمعه محترم مشهد مقدس و به‌ویژه الطاف الهی، باعث تداوم کار و کمک به ایجاد فضای گفتگومانی مبنی بر اهمیت تربیت جنسی در سطح دانشگاه، آموزش و پرورش و حتی برخی اقشار مردم عادی در سطح جامعه شده است. علاوه بر این، کارگروه، پژوهش‌هایی را جعبه نیازسنجی آموزشی، نیازسنجی پژوهشی و انتخاب، متناسب‌سازی و تدوین داستان‌های مناسب جهت شناساندن و انتقال مؤلفه‌های تربیت

جنسی و عفاف‌گرایی به کودکان ۶ تا ۱۲ سال، را انجام داده است و نیز اقدام به تدوین راهنمای برنامه درسی تربیت جنسی دوره ابتدایی، بسته‌ی آموزشی والدین و مراقبت‌های جنسی فرزندان و همکاری در تألیف کتاب خانواده و مراقبت‌های جنسی فرزندان نموده است. همچنین کارگروه، در راستای دستیابی به اهداف خود، اقدام به راه‌اندازی جلسات کارگروه ویژه داستان‌نویسی و نیز تدوین داستان‌هایی با موضوعات عفاف‌گرایی و تربیت جنسی برای سنین ۳ الی ۱۸ سال، نموده است.

نشست‌های هم‌اندیشی کارگروه، به‌طور مرتب و به‌صورت هفتگی تشکیل می‌شود و در خصوص مسائل و بزه‌های جنسی، راه‌کارهای برون رفت، مباحث نظری و مفاهیم تربیت جنسی بحث و ارائه طریق می‌نماید.

لازم است از تمامی اعضای کارگروه که در هر جلسه نشست، با مشارکت جدی و نقدهای بدون تعارف، اسباب ارتقای کیفیت مباحث را فراهم می‌آوردند، تشکر نمایم. از اولین کارشناس کارگروه آقای عادل برات‌زاده و از دانشجویان عزیز، خانم زهرا وقاری، آقای یاسر عطایی، آقای مرتضی نقره‌ای و به‌ویژه آقای آرش جوادزاده که به بنده لطف داشتند و در زمان فقدان کارشناس تمام وقت کارگروه، جلسات را سر پا نگه داشتند! قدردانی می‌کنم. به‌ویژه از خانم فاطمه غلامی که در تمام مراحل تدوین کتاب حاضر، همراهی و مشارکت بسیار جدی و مؤثری داشتند، کمال سپاسگزاری را دارم. نهایتاً با آرزوی شادی ارواح پاک پدرم شادروان دکتر عباس سعیدی‌رضوانی، مادر بسیار مهربانم و برادر عزیزم مرحوم مهندس مسعود سعیدی‌رضوانی، از همسر و فرزندانم که تمام اوقات تعطیلات - و غیر آن را! در طی سالیان گذشته - در اختیار اینجانب برای انجام وظیفه در عرصه "ترویج عفاف" قرار دادند تشکر می‌نمایم. اجرشان ان‌شاءالله با حضرت زینب سلام‌الله‌علیها.

مدیر گروه پژوهشی تعلیم و تربیت اسلامی
و مسئول کارگروه عفاف‌گرایی و تربیت جنسی
محمود سعیدی رضوانی